Раіса Баравікова

АДГУКНУСЯ ГОЛАСАМ ЖАЛЕЙКІ

Раіса Баравікова

ВЕРШЫ

МІНСК
«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»
1984

Бел 2
Б 24

Рэцэнзент Мікола Федзюковіч

Б $\frac{4702120200-012}{М\ 302(05)-84}$ 46—84

* * *

Калі б я знала, што — ў гадах? —
была б да ўчынкаў асцярожнай,
ды нават слова па складах
раскласці не заўсёды можна.

Калі б я знала,— дзе? Калі? —
узнікне тая агароджа
зямлі, дзе ўжо няма зямлі,—
не пражыла б і дня, быць можа.

Калі б я знала, што няма
душы, каб мне душой прыпасці,
я не чакала б, я сама
сабе адмовіла б у шчасці!

Калі б я знала?..
Свеце мой,
я не хачу глыбінь пазнання,
дай, чым ты жывы, мне жывой,
каб знаць, за што плаціць дыханнем.

* * *

За жнівом надыходзяць дажынкі,
той шчаслівы, хто ўпору дажне,
шчаслівейшы,—хто з першай дажджынкай
толькі-толькі сяўбу распачне.

Дзе жніво маё? — Поле не зжата,
томіць вочы зялёны загон.
Скажа восень, чым буду багата,
мне б хапіла і жменькі з яго.

І яе раздару без астачы
перад выраем вечным сваім,
перад полем, якому аддзячу
тым, што вечны мой вырай у ім.

Дзень мінецца,— бліжэй да спачыну,
набіраю з аддачай — вагу,
і раскрыць гэту ісціну сыну,
даўшы свет яму, я не магу.

Каб было прад людзьмі не ганебна,
моцна веру ў жыцці аднаму:
мне дажаць сваё поле патрэбна,
каб было з чаго сеяць яму...

* * *

Жыву, як ёсць, не без заганы,
і не нясу журбы гадам,
і, можа, я другім каханым
сябе па кропельках раздам.

І ўсё, што снег не зацярушыць
сплыве вясною па вадзе,
і што там губы! Нават душы
не сутыкнуцца анідзе.

Ні тут, ні там... у снежнай сіні,
ах, не пра гэта мой радок,
навошта несці ва ўспаміне
сатлелай памяці грудок.

Пары харошай — недарэчнасць,
на спад збіраецца зіма...
І застаешся ты, як вечнасць,
і знаю,— вечнасці няма.

ВЯЧОРКІ

1

Пасмяяліся, і годзе,
не трымайся за рукаў,
ад тваіх размоў на лёдзе
нават снег і той растаў.

Упусці такога ў сені,—
будзеш многа шчасця мець,
не іголка — скажа — ў сене,
і адразу знойдзе клець.

Там, без жарту, ад прыпасаў
угінаецца памост...
На кілбасы хлопцы ласы,
а цяпер — вялікі пост.

2

Не ламіся ў хату, вецер,
толькі косаньку памыла,
прытаіўся пад павеццю
найхарошшы, ды нямілы.
Стану косаньку часаці,
з рук грабеньчык выпадае,—

не змагла ў пару сказаці,
сам, чакала,— запытае:
ой, чаму ў садку зялёным
мая сцежка ды й пры ружах,
а яго сцяжына ў полі,
і над ёю ліха кружыць.
Ліха чорнае, як ночка,
сам, чакала,— запытае,
хто мне ў косаньку ў садочку
ружу дзікую ўплятае.
Уплятае, рук не коле,
я калючкі пазразала,
да адной сабрала з долу,
пад павеццю раскідала.
Каб не ўлез у тое смецце
найхарошшы, ды нямілы,
ты скажы яму, мой вецер,
што я косанькі не мыла.
Шчэ не мыла, не часала
і вадзіцы не насіла,
бо калючкі я зразала,—
ружу дзікую губіла...

3

Як спраўляліся заручыны,—
маладым вінам паіў,
палічыў мяне прыручанай,
дый у белы свет пусціў.

Як спраўлялася вяселейка,
з ціхім гонарам глядзеў:
— Ці ж знайшлося ў свеце зелейка,
за віно што саладзей?!.

І знайшлося і пілося, як атручана,
а паслалі да таго, кім прыручана.

* * *

Прыеду я у той куток зялёны,
аддам паклон сунічнай старане,
дзе на сядзібах маладыя клёны
шумяць аб нечым дарагім і мне.

Чым аплаціць змагу сустрэчу тую? —
і горача, і сорамна да слёз,
што покуль я па днях сваіх
вандрую,
яны не раз аплакалі мой лёс.

Яны не раз узносілі высока
густыя кроны пышна над зямлёй
ад самае нязначнай і далёкай,
ад нечаканай радасці маёй.

І голас голля заміраў пад ветрам
у вечаровым цёплым тумане,
калі гарэлі зорна кіламетры
агнём любві, што ўспыхвала ўва мне.

І доўга потым у асеннім ззянні
не я,— яны апалена цвілі;
злятаў убор на сум маіх растанняў
жывым вянком па звычаю зямлі.

Найлепшым прыдаецца ўсё, што ззаду,
найдаражэйшым тое, што баліць,
а тыя клёны бачацца мне садам,
якому — красавацць,
шумець,
радзіць...

Прыеду, увайду пад тыя сховы
душой, ужо гатовай адцвісці...
І страшна не знайсці такога слова,
што толькі раз гаворыцца ў жыцці.

* * *

і ніколі ўжо не паўторыцца,
не падводзіць ні зрок, ні слых.
Адлятае, як быстрая конніца,
шчасце, лёгкае, для дваіх.

Не зусім была і жаданая,
вінаваты шал капяжоў,
а хацелася ж быць каханаю,
а чакалася ж — не ішоў!

Не загойваю, безбаязная,
ды й не ўмею душу гаіць,
адпускаючы,— не прывязваю,
неўтапленаму,— трэба плыць!

Не гарэць агню ноччу вогкаю,
навучы цяпер, як мне жыць,
каб змагла з рукі тваёй лёгкае
незабыўнага ды забыць!

ЧУЕЦЕ, ЗНОЎ НАПЛЫВАЕ ЯНА...

Чуеце, зноў наплывае яна...
Нехта смуткуе, а некаму — радасць.
Чуеце, зноў ад відна да відна
раніць душу і сячэ зарападам.

Музыка смутку, а сэрца пяе,
музыка смеху, а сэрца заплача...
Можа, камусьці цяпер не стае
самай маленькай, нязначнай удачы.

Дапамажы!
Расхіні свой чаромхавы сад,
гронак духмяных бялюткія сховы,

і падары безнадзейнаму свой гукапад,
хай наварожыць надзею Бетховен.

Музыка ласкі, а май без цяпла.
Музыка снежня, а грэе завея,
быццам у першых снягах расцвіла
роднага возера кветка лілея.

Дапамажы!
Хай як можна даўжэй пацвіце,
сілы сваёй не шкадуй белапеннай,
ну, а таму, хто й сініцы не мае ў руцэ,
дай жураўля з аблачынкі Шапэна.

Музыка птушак і ранку ў бары,—
смейцеся,
плачце,
жадайце,
тужыце,—
звонкія гуслі бяруць гусляры
і васілёк апяваюць у жыце...

Чуеце, зноў наплывае яна.

* * *

На ўсё, на ўсё кажу: магчыма...
Пры сонцы можна быць дажджу,
пры шчасці поўным — нешчаслівай,
а я — шчаслівая хаджу.

І можна быць пры ліставею
надзіва ціхае начы...
Я аднаго ўявіць не ўмею,—
хаджу шчаслівая пры чым?!

АСМОЛАЎСКІ ТРАКТ

1

Не абмяжоўвай свет аконнай рамай,
зімовым днём падораны антракт
маёй пустой чарговай меладрамы,
дай мне дарогу, а дакладней,— тракт.

З бядот сваіх, з турбот шукаю выйсце,
з часовых, выпадковых асалод,—
мне трэба на сцяжыну тую выйсці,
што даў у лёс, як спадчыну, народ.

Сцяжына і народ! — калі маштабна,
лясная, баравая,— у званцах...
Яе адной па горла,— скажам трапна,
мне хопіць для любові... да канца.

Высокіх слоў казаць я не павінна,
бо вышыня — у небе, тут — зямля,
на ёй сцяжына, нібы пупавіна,
дзе на адным з канцоў — на век свой — я.

А той, другі... шукай яго па свеце,
бяжыць сцяжына,— лес, балота, гаць;
не ведае, напэўна, нават вецер,
дзе, у краях якіх яго шукаць.

Няхай яго!.. Каму гэта патрэбна,
бяжыць сцяжына,— вёска, горад, гаї,
было б у кожнай хаце светла, хлебна,
а сцежку можна і не даганяць.

Пра што я?.. Дрэвы, змалку дарагія,
пад схову клічуць зноў ад драбязы,
і вочы... вочы ветрана-сухія
выпрошваюць, як літасці, слязы.

2

Быў напачатку нейкі просты клопат.
І вось Цяхцін, Асмолаўка і луг...
Уперлася ў патыліцу Еўропа,
а ў твар — сасонак маладых паўкруг.

І галава пайшла зялёным кругам...
Ад кухні, ад сваіх жаночых спраў,
я з гэтым лесам, быццам з добрым другам,
вітаюся, і ён мяне пазнаў.

Прылашчу голле цёплымі рукамі
і паднясу галінку да шчакі,
і, калі нехта кіне ў бок мой камень,—
мяне затуляць дрэвы-землякі.

Бывала і такое... Перамножым
чыюсьці злосць на гэты добры лес,
жыццё бывае не заўжды прыгожым:
мяркуеш — пры любові, выйдзе — без...

Чакаеш умалоту, маеш — ляда,
карчуеш, барануеш за траіх...
Каб скрыжавацца стомленым паглядам
з паўкругам... з кругам сосен маладых.

3

Хацелася хутчэй спазнаць узвышшы,
і гэта самы цяжкі быў урок,
а бацька сёння ў поле з плугам выйшаў
да баразны раўнюткай, як шнурок.

Жыў, як жылося, па-сялянску проста,
і хлебам пахне бацькава далонь,
яму жыццё выдаткі ўсе з узростам
халодным срэбрам сплочвала — на скронь.

І мне таксама нечым з часам сплоціць
і, можа, пашкадуе серабра,
хай нават так (усё-ткі я па плоці
не з божых рук, прабачце, а з рабра).

Я не была ні пад агнём, ні ў дыме,
што дзень пашле, за дзякую — жыла.
Часамі, пагаворвалі: на ўздыме! —
так-сяк, але да нечага... дайшла.

Ах, не хачу нікуды я даходзіць,
сачу за бацькам, як яму сказаць,
што пачала і я падлічваць годы,
няўмела, але шчытна тасаваць.

І знаю, што нямала ўжо набыта,
і дзе-нідзе рахунак падвяла,
і ўсё яшчэ здаецца, што нібыта
на свеце гэтым белым не жыла...

КРАЯВІД З ХВАЛЯЙ

Хвалю ўстрывожыў ветраны ранак,
а размыты і згорблены бераг ракі,
як ужо некаханы каханак,
што пра гэта не знаючы, просіць рукі...

УСПАМІН ПРА ЦЁТКУ ЯНЮ

Можа, кляў гаспадарку: гары яна гарам.
Можа, меў гостры зуб на суседа Кузьму.
І, аднойчы ўскіпеўшы, яе ён ударыў,
і яна пакланілася нізка яму.

...І калі на вазок ён падсаджваў другую
у яе на вачах, як купец на карму,—
адвярнуўся ад слоў: «Як жа я давякую?!»,
і яна пакланілася нізка яму.

А пасля лугавінай, нібы па кіліме,
да сялібы вяртаўся ён цераз зіму,
задыхаўся ад думкі: «А раптам не прыме?..»,
і яна пакланілася нізка яму.

* * *

Гэта ж проста восень адшумела.
Ліставеем сэрца апякла.
І растала ў снежнай дымцы белай
астраўком буслінага крыла.

І штодня душу я суцяшаю
у размовах з сябрам дарагім,
што няма прычыны для адчаю,—
гэта ж проста — выпалі снягі.

Рана думаць мне аб незваротным,
ці ж не усё роўна ў час які,
супакойваць думкі небам родным
і цяплом прыветнае рукі.

Многа ў свеце позіркаў варожых,
толькі ж больш пагладаў веснавых,
вось таму і не кажу,— быць можа,
ўпэўнена,— дабрэе свет ад іх.

І калі я выйду заўтра рана
на квартал, прасветлены ад сну,
хочацца, каб нехта ў вочы глянуў
і пазнаў у іх сваю вясну.

Хочацца руку падаць і смела
падзяліцца думаю сваёй,—
гэта ж проста восень адшумела
раз каторы лісцем над зямлёй.

* * *

З твайго саду да мяне на агеньчык.
Мікола Селяшчук, алей

У мяне палянка ёсць за садам,
многа там шыпшыны і травы,
дам табе высокую пасаду,—
будзь майго бяссоння вартавым.

Упадзе ў траву пялёстак клейкі,
задрыжыць расінка на плячы,—
адгукнуся голасам жалейкі,
каб не сумавалася ўначы.

Перадам з душы ўтрапёнасць слову,
што ірвецца спуджана здалёк,
у шыпшыннік, пад тваю ахову,
быццам саду лёгкі матылёк.

* * *

Вось і заві бяседу мілай.
Да слова слова не лягло.
Адно ў імгненне акрыліла,
другое — крылы абсякло.

Патрэбна птушцы быць крылатай,
а людзям людскі знаць закон,—
па ім вазьміце памагатай
пускаць няўдачы пад адхон.

* * *

Калі нехта пяшчоту забраў
і нічога ўзамен не пакінуў,—
адшукаю крупіцу дабра
у сабе, каб святлець з успаміну.

Назбіраю на ўзлеску званцоў,
дзе салоўкі ў ляшчынніку свішчуць,
і пасля — па дарозе дамоў
іх пакіну на ціхім кладзішчы.

Дзе другая сказаць не змагла,
там ласкавае пасею слова,
каб сатлелая плоць зберагла,
як прызнанне ў заўсёднай любові.

І прыдасца за ўсё даражэй,—
цішыні чабаровае лапік,
што сініца з кустоў сцеражэ,
каб апець, а найболей — аплакаць.

А як буду ісці па сцязе,
дзе ні помнікаў, ні агароджы,
дам гарачую волю слязе —
твар журботны сабой упрыгожыць.

За хмялістае лета званца
на кладзішчы над горасным лёсам,
а найбольш — за гарэзу-хлапца,
што па выгане бегае босы.

ВЕЧАР З БРАТАМ

Турботны дзень пад яблыняй завершым,
раса калені халадком кране,
і на лістках запіша вецер вершы,
падслуханыя праз акно ў мяне.

Пра тое, што паменшала спагады,
што наглыбелі бацькавы сляды,
што хутка зоркі лёгкія над садам
пачнуць збіваць салодкія плады.

А потым ноч усё пераварожыць,
бы згаслае цяпло разварушу,
так гляне ранак светла і прыгожа
антонаўкай крамянаю ў душу.

ПРОСТАЯ ПЕСЕНЬКА

Павешу мокры плашч на цвік,
ён дзе-нідзе па швах парваўся.
...Ізноў у лёс мой уварваўся
залевай шумнай красавік.

Увойдзе ў глебу мякка плуг,
а ў фортку — гул аэрадрома,
нібыта ўсё яму вядома:
хто непрыяцель мой, хто — друг...

Бывае сум, як дно ракі.
Я ў цемру дзверы адкрываю,
з сабачай вернасцю чакаю
цяпла адданае рукі...

Гляджу на поўні белы круг,
пад ім матыль начны лятае,
і мо ў яго мой друг пытае:
«Як знаць, хто вораг мне,
хто — друг...»

А нам бы разам быць цяпер.
З любоўю, што не раз апета,
ісці насустрач, як у лета
бяжыць з бярлогі дзікі звер.

На розных вуліцах стаім.
З-пад веяў зорных ноч шумліва
абвее ветрыкам імклівым...
І мы ў халодны змрок глядзім.

Там над люстэркамі калюг
чаромхі белай голле гнецца.
...Там непрыяцель мой смяецца,
і часта горка плача друг.

* * *

Птушка патрывожаная свішча,
і настылі з раніцы кусты,
хочацца на ціхае гарышча,
дзе схаваны даўнія лісты...

Сярод іх і мой няроўны почырк,
сціплае шматкроп'е — цераз сказ,
каб былі сухімі ў мамы вочы,
бед не выстаўляла напаказ.

Тыя беды зведзены дарэшты...
І нязвыкла ўспыхнула шчака,—
страшна мне натрапіць там на нешта,
што вяла шчаслівая рука...

На рыпучай з наледдзю драбіне
з дзіўнаю нясмеласцю стаю,
і купае ў снезе арабіна
ягадку прагорклую сваю.

2 Зак. 3991

ДЗЕСЯЦЬ ВАСЬМІРАДКОЎЯЎ

1

А пачыналася будзённа,—
два тыдні падалі дажджы.
І ад работы той сезоннай
ля сцен шалелі капяжы.

Дражніў на шыльдачцы фанернай
«Мяне няма!» — кароткі сказ,
але было акно ў майстэрні
і дазваляла бачыць вас.

2

Без парасона, як заўсёды,
бы й не турбуе макрата.
Паэты часта пішуць оды
там, дзе патрэбна прастата.

І вы таксама? Адкажыце,—
звычайна пішаце мадон?
Што ж вы стаіце? Памажыце,—
прамоклы скінуць палітон.

3

Задума? Мара? Чыйсьці след? —
Пытаннем паўжыцця мінула.
Дык што ж гняце, калі агулам
сабраць усё ў адзіны свет?

Не ведаю. Той свет — штукар.
Ці мала сцежак абабіла?
Як пачала яго шукаць,—
усё, што мела, разгубіла.

4

Да складных думак непрыдатны
вячэрні час — агнёў мігценне.
Што іншым бачыцца выдатным,
для вас — заўсёднае сумненне.

Бы родны брат сястры зласлівай,—
гатовы кроў мяшаць з чарнілам,
пішыце: «Зранку — ўсё няміла,
заснуць хацелася б — шчаслівым».

5

Магчыма, быў усплёск вясла...
А я з дажджу. Там — вецер, лужы.
Не лотаць мілую, а ружы
вам на сукенцы прынясла.

Не ў рукі. Шоўк бяруць рукамі,
да губ падносяць край няроўны,
тым больш што Той, якая ў раме,
відно па позірку — ўсё роўна.

6

Вы з тых, хто чарку п'е да дна.
Заве скарынку хлебам пышным.
Прыдумайце ў майстэрні лішніх,
каб засталася я адна.

Вунь палатно — ледзь бачны цень,
сказала б я,— драпежнай зграі,
а гэта Памяць, што з дня ў дзень,
мяне па ўсіх шляхах шукае.

7

Увайдзіце ў маё становішча,—
разліваюць хвіліны раку.
Можа мост разгарэцца вогнішчам,
вы — на тым, я — на гэтым баку.

Адзінота мая дасылае нізкі
да зямлі паклон на зарок,—
хай жаданы ён, і адчайна блізкі,—
не хадзіце вы на той бок.

8

Аднаму прыродай дадзена,—
хоць раскідвай на дваіх,
і жыве другі абкрадзеным,
у палёгку — ветру ўздых.

Не ўздыхайце. Вы не вецер.
Скарб пры мне — не ўзняць рукі.
Вам не трэба,— кіньце ў сеці,
што наткалі павукі.

9

Трывожных слоў няяркі бісер
любоўныя ўпрыгожыць сказы,
я вам аддаць хацела б — высі,
якім няма яшчэ і назвы.

Калі адмовіць доля ў хлебе,
ў хвіліны жорсткіх перамен,
каб мне не ўскідваць рукі к небу,—
а да вашых цягнуць кален.

10

Бедамі дарогі мерадь,
у вірах зямных шалець,
і калісьці мне паверадь,—
прад бядой пасуе смерць.

Назавіцеся бядою,—
сёння, заўтра, і пасля...
І не дасць ужо зямля
размінуцца вам са мною!

* * *

Ах, якія мне светлыя помняцца леты,—
я дзяўчынкай бягу
па духмяным узмежку наўскос,—
там стаіць старшыня, сінявокі,
з зайздросным букетам,
і карэц паднімае з вадою,—
за першы укос.
Што я ведала там
пра жаночае шчасце,
што з гадамі часцей не ў маю
патыкаецца даль...
Апякаў, бы адорваў,
зялёны валок пакручасты,
і свяціўся, як зорка,
на лацкане нечым медаль.
Не баялася там быць залішне адкрытай,
наплывала сляза, і вяла, як праз волкі туман,
адзінокая песня з пякучай журбы пра ракіту,
пад якою забіты чырвоны ляжаў партызан.
Неаднойчы было ад няправага слова трывожна.
Мне не шкода душы, хто не плача —
хіба запяе? —
дык чаму ж гэтак шкода
той далёкае долі мурожнай,
што крылом жураўліным у днях растае.
Гавару, як магу,
і адкрыта,
і шчыра
са светам,
і калі, нібы камень,
прыцісне мяне цішыня,
памахай, памахай мне найлепшым букетам
з таго чыстага ўзмежку,
малады старшыня.
І калі мне жыццём паднясецца
глыток самы горкі,
і вужакай ля сэрца
абкруціцца ўдушлівы жаль,

пасвяці мне ярчэй,
                    чым у небе ярчэйшая зорка,
пасвяці мне даўжэй,
                    той на лацкане нечым медаль.
А калі адвядзецца
                    залішне зямнога блакіту,
і мышыная сквапнасць
                    уводзіць наважыцца ў зман,
праспявайце мне, цёткі,
                    пра тую у полі ракіту,
пад якою забіты чырвоны ляжыць партызан.

* * *

Ну і пагляд,— курам на смех!
Адкуль такая падазронасць?
Хіба я белая варона? —
Жанчына я. І ў гэтым — грэх!

* * *

Дарог раскручваем клубок
ад стрэх Заслаўя да Ждановіч.
Смуткуе ў словах вашых Блок,
ў маіх адказах — Багдановіч.

Памылка? —
Не застрахавана.
Ў дарозе толькі дрэвы — міма,
ды помніць вас заўжды аддана
паможа мне мая радзіма.

А ваша верная рука,
каб лёгка змахвала дакуку,
дазвольце небам васілька
перажагнаць вас на разлуку.

ЗАГЕДАН

...А Загеданка падпявала словам.
Плыў у нізіну сіні дым з Пхеі.
Пчаляр стары ў маліннiку за ровам,
нібыта пас пчаліныя раі.

Забудзь. А калі хочацца — пасмейся
з таго, як меркавалі да зары
мы выйсці ў ліпень наш па эдэльвейсы,
якія ён Каўказу падарыў.

Ноч Загеданку, нас — пераспявала,
бы рухнуў нечакана свет увесь...
Я толькі аднаго тады не знала:
не зацвіце ў даліне эдэльвейс.

* * *

І я сказала: «Больш не трэба фальшу.
Зіма прыйшла. А вы — вясны кумір».
Ляжыць забыты на канапе гальштук,
зусім як нечаканы сувенір.

Дзятва бяжыць з гары крутой дахаты.
За гальштук быў бы ўдзячны снегавік.
А позірк мой таму і вінаваты,
што к гэткім падарункам не прывык.

* * *

Жыццё, жыццё,— начэй і дзён паток!
Вяршу цябе ці ты мой вобраз вершыш?!
Ты стомленым у час даеш глыток
і з ног збіваеш, неашчадна,— першых.

Спасцігла я тваё дабро і зло,
магу адрозніць праўду ад падману,
і, за апору ўзяўшы,— што прайшло,
магу ў сваё наступнае заглянуць.

Ты мне ў адным не можаш памагчы —
загадка тваіх ісцін самых простых:
чаму я ўчора плакала ўначы,
чаму мне сёння сорамна ад слёз тых?!

ПАЛЯНА

Расхіну багун густы і стану.
...Чый ты, лета звялага грудок?
Можна, я ў спакой твайго туману
упляту свой жоўты паясок?!

Скарыстала дзіўную параду,
што, як шчасце, зваблівай была:
кінь перад сабою,— знойдзеш ззаду,
кінула,— і вось цябе знайшла...

Не пытаю, колкая пакоша,
што і як разблытаць, нібы ніць,
немагчыма быць для ўсіх харошай,
немагчыма свет увесь любіць.

Што ж дражніць ацiхлыя жаданні,
задыхацца ў марнай варажбе,
вунь бярозкі, лёгкія, як здані,
па імхах разбегліся ў жальбе.

А адна ўбаку ад іх адстала,
з непакорнай кронаю густой...
Што яна табе не дасказала?
Шэпчацца пра што яна з табой?

Хораша пры гэтай варце белай
і тваёй былінцы, і лаўжу...
Можна, я, што дрэва не паспела,
словамі сваімі дакажу?..

Рукі апушчу ў твае туманы
і прысяду — тварам на лясок,—
там, дзе за бруснічнік твой ірдзяны
зачапіўся жоўты паясок...

У ВЯЗЫНЦЫ

Сын запытаўся: «Чый-та дом?»
Я адказала: «Дом Купалы».
За ліпу зачапіўся гром,
і неба ў сажалку упала.

Сцяжыны гравіевай хруст
тушыў дажджамі дзень імглісты,
і над мастком лазовы куст
глядзеўся песенна-ўрачыстым.

Журбой ці радасцю апеты,
ён сам спявае тут штогод:
тады ў народа ёсць паэты,
калі ў паэтаў ёсць народ...

Непераможаны ў навалах.
І не памыліцца рука:
шчытом яму — радок Купалы,
як полю — песня жаўрука.

Як Вязынцы — прамень заранкі
і тая дзіўная сцяна,
што помніць словы калыханкі,
якія мама ад цямна
у песню складвала для Янкі...

* * *

Не трэба мне надакучаць.
Душа казённых слоў не хоча.
...Як сонечна лясны ручай
між валуноў старых булькоча.

Хутчэй вярніцеся да спраў,
калі ж і гэтым не злячыцца,—
лавіце вецер. Ён украў,
што паміж нас магло адбыцца.

ЦЫКЛАМЕНЫ

У нейкі час асенні ды праменны,
калі душу загойвае азон,
я пад настрой купіла цыкламены,—
далёкі ад турбот маіх вазон.

І лёгенька ўздыхнулі ў доме сцены,
і ўсё часцей пры горкіх неладах
я ў слове цыкламены — чула змены,
бы нешта йшло за мною па слядах.

Дыханнем кожны лісцік саграваю,
дык хто ж мяне ў наступным папракне,
зіма такой кудасай праспявала,
нібы прайшло стагоддзе праз мяне.

І з недаўменнем стойкага салдата,
што нёс з вайны дамоў пусты рукаў,
я думала,— хіба ж я вінавата,—
не ўгледзела, калі вазон прапаў.

Больш не цвітуць у доме цыкламены,
я чую: вецер вые між антэн,
і ўздрыгваюць аглушаныя сцены,—
о, нам не трэба больш ніякіх змен.

МАКАВЕЙ

У баразну прыляжа макавей
тады, калі ў гародах густа-густа,
пасля яго пялёсткавых завей
у качаны завяжацца капуста.

А покуль з дзецюкамі — ой, хіцёр!
Бы мёд для хлопцаў — макавая квецень,
пытаюцца ў мяне пра макацёр
і хваляць хмель разгалы над павеццю.

Ды аднаго не знае макавей,
і хлопцы не былі б такому рады,—
у хмелю тым штоночы салавей
пяе — выходзь, ды не па іх загаду!..

* * *

Шумела Свіслач, парк звінеў
лістотай з верасня апалай,
няма віны ў маёй віне,—
чужой з твайго жадання стала.

З твайго маўчання, за якім
мне адпускаўся позірк строгі,
каб не назвала дарагім,
не збіла з правільнай дарогі.

Дзе гэтак многа праматы,
а я ў гадах зігзагам крочу
па тых слядах, што кінуў ты,
і лёс наперад свой прарочу.

Вунь замыкаюцца сляды...
Вакол сябе абводжу кола,
я не ўпушчу цябе сюды,
была твая на гэта воля.

* * *

Мяч, сынам кінуты, злаўлю
і потым весела, як брошку,
дзе б'ецца сэрца, прыкалю
з букета сінюю валошку...

Хутчэй да жыта, за хлявы,
забыць пагляд вачэй суровых!
І да начное сінявы —
шаптацца з лугам чабаровым.

Надыхацца, узяць у кроў
і захмялела, як ад брагі,
заліцца песняй ля жытоў
з жаночай смуткавай адвагі.

Прыкласці рукі да грудзей,
дзе абмірае тонкі кужаль,
і кожнай рыскай заірдзець,
як першай ноччу па замужжы.

Ісці спаволена праз луг
па голас птушкі палахлівай,
дзе, можа, ўпершыню пастух
заплакаў горка і шчасліва...

* * *

Хмелю расцвіўшага гронка,
пах звечарэлых садоў,
як у дзяцінстве, з даёнкі
з мамаю п'ем сырадой.

Хата нібыта прашыта
ценямі тонкіх бяроз,
маме кажу, што ў пражытым
не абышлося без слёз.

Хочацца ціхай спагады,
чуецца мамін уздых,—
бы расцвілі пад паглядам
кроны садоў маладых.

Мама пайшла за вароты,
вецер да слыху данёс:
— Добра, калі ў незваротным
шкода пакуль толькі слёз...

ЛІПА ЦВІЦЕ

1

Ля прыёмнага пункта шклатары
маладзенькая ліпа расце,
там стаіць чалавек — без тавару,
цягне сонечны дзень пакрысе.

Так, нібы для здароўя карысна,
быццам справы няма гультаю,
я зашморгваю штору наўмысна
і тым самым — сябе выдаю.

Лепш бы картаю бітаю выпаў
ты,— што зараз глядзіш на акно,
лепш бы там, пад нявіннаю ліпай
заглынула, як прорва, віно.

Грэх ці не!
Сонца ў небе — аладкай,
і зарубкаю — боль на ілбе,
і сукенкі глыбокая складка
пад рукой занямелай — глыбей.

Што таіцца? Я позіркаў прагну,
я сама, як агонь светлячка,
хоць і знаю, што з нашае праўды
пасталець можа ваша дачка.

Зразумее яна ці асудзіць?
Бачыць бог,— адвярнуць не змагла,
цяжкі камень усклала на грудзі,
лёг,—
як зорка ля сэрца ўзышла.

Вас!
Навошта панёс гэты скоры?
Вам схлушу, а сабе не зманю,—
адхінаюся гэтак ад шторы,
бы глынула знянацку агню.

І маленькага сэрца удары
шле да ліпы ўзбуялая плоць,
і займаецца там, ля шклатары,
першацвету няяркая жоўць.

2

З чужое ночы ён прыйшоў
у вечар мой, у песню голля,
на мне сукенкі белы шоўк,
нібы настольнік для застолля.

Застыла ліпа, як струна
(чужэюць гэтак з недаверу),
быццам паклікала яна
мяне на тайную вячэру.

Двару глухому дорыць пах
і пад сабой — чакае змовы,
а на маіх зямных губах
няхітрыя смяюцца словы.

З таго, што выжла верна спіць,
і куст шыпшыны коле рукі,
што я не помню, як баліць
душа з любоўнае разлукі.

3

Бываюць дні, калі раптоўна
з пустога, ну няма з чаго,—
выключна робішся тактоўнай
і любіш ворага свайго.

І злыдня называеш братам,
не чуеш злосніка брахні,
і што ні дзень — сама расплата
за крыўды ўсе і за грахі.

Няўжо набеглі дні такія?
Дазвол на ўсё, што ні зраблю!
Вы загадайце мне — і кіем
я зорку момантам саб'ю.

І вам аддам.
І ўсё няпраўда.
Мана!
Ружовенькі наіў!
Калісьці ж прыйдзе тое заўтра,
што ўсё аголіць, як адліў.

І злыдзень застанецца злыднем,
і вораг — ворагам маім,
зласлівец,— адчувальна вытне,
а ў вочы пусціць сіні дым.

І зорка — зоркай. Збіць не здольна.
І думка сумная шкрабе:
адно магу: і ў тым я вольна,—
з усім сваім аддаць сябе.

4

Прыляцелі і паселі
развясёлыя стрыжы.
Што сягоння я пасею,
ты рукой сваёй сажні.

Можа, жыта, можа, проса,—
аддаю табе ўраджай!
Тым усім, што долі просяць,
на шчаслівую — раздай.

І сляпому і глухому
з поўнай жмені сыпані,—
хто бяжыць ад скрухі з дому
і таму, хто на кані.

А самому стане крута,
толькі б я сказаць змагла,
чым закусваць жаль-атруту,
што ў душу тваю ўліла.

5

Мой шалік горнецца к цяплу,
а мне цяпло — чужая слава,
нервовы вецер я люблю
і тытунёвы пах гаркавы.

Сястра-сініца. І адной
мне зразумела песня птаха,
я, мілы мой, не пабіраха,
хоць і з працягнутай рукой.

Не, я цяпла не папрашу,
мяне ад сцюж затуліць хата,
мець стала модна мецэната,
мне б — толькі родную душу...

6

Перавернецца свет, гэта ж праўда,—
такое бывае,
як пужлівая лань, небяспеку пачуўшы, бяжыш,
а яно, пачуццё, непазбежна, як стрэл, даганяе
і спакусіць, як д'ябал,
і кіне ахвярна на крыж.
Спакушай, не баюся ніякай пякельнае мукі,
мы ў жыцці размінемся, як цені
ад розных планет,
гэта ведаю я і насустрач працягваю рукі,
я — ахвяра твая, ты —
яшчэ не заселены свет.
Пазаві, адвядзі мне лясную палянку,
адвядзі мне пустыню, я там правяду арыкі,
пабудую там хату, павешу на вокны фіранкі,
ускапаю гарод і пасею вясною гуркі.
Будзеш спраўна стралядь — будзе ў доме
дзічына,
будзе піва варыцца і песня ірвацца пад столь,
а каб род працягнуць, нараджу
пад вялікдзень я сына,
важна чарку падам і з дубовае бочкі — расол.

3 Зак. 3991

Як на справе далёка ад явы трымаецца мара,
мы ў жыцці размінемся, як вогнішчаў
розных дымы,
будзе ліпа цвісці, будзе пункт
па прыёму шклатары,
запярэч, падкажы мне жаданае — будзем і мы...

7

Дыхнула ў твар начною прахалодай,
праехала маршрутнае таксі,
кажу сабе: «Майстэрствам авалодай,
астатняга ні ў кога не прасі.

Няма віны — ніколі не вініся,
жыццё саткана з мёду і крыві,
на ім згары, і горка падманіся,
і зноў уверуй — з гэтым і жыві».

8

О як жыву з адною толькі верай!
Ты адабраць мяне схацеў у дня,
дзе прыручыць змагла б я нават звера,
а тут — здаецца лішняй дабрыня.

Галіны ліпы шапацяць драпежна,
маўчаць салоўкі і маўчаць гракі,
хачу ва ўсім застацца незалежнай,
хачу залежаць ад тваёй рукі...

9

Прад ім рассыпала душа
слоў залатых бярэма,
а ён ідзе, нібы паша
да пільных спраў з гарэма.

Яму і ласка — не закон,
загад — чужое права,

нібы жыццё дарує ён,
а смак жыцця — гаркавы.

Таму і ў вочы не глядзіць...
Забіла голлем ліпа
ў жаданні ў міг адгарадзіць
яго ад майго ўсхліпа.

А я не ўсхліпну. Ноч са мной
здаўна жыве ў саюзе,
паставіць тварам прад маной
і кіне ў шал ілюзій.

Ён прада мной — як за сцяной,
а лепш — за небакраем,
куды ўзмужнелы голас мой
па песні выбягае...

10

Я змагу сказаць — шчаслівa,
што не дадзена — не мець!
Буду думаць, што імклівa
развяла нас крутаверць.

І нідзе, ні ў якіх сферах,—
і зямных і незямных,
як рака, размыты бераг,
не пачуеш слоў маіх.

Толькі доля вінавата,
а ў мяне яна адна!
Чарку п'ю з чужога свята,
і хацелася б — да дна.

У гняздзе для песень птушка,
а дасціпны б параўнаў
з той пасажнаю падушкай,
што вясёлы сват украў...

3*

11

Зналася з пяшчотаю,
не займала й лёду,
свята — за суботаю,
а бяда — заўсёды.

Белая ці чорная?
З крапівой ці з ружай?
Вопат п'е законная
за нядобрым мужам.

Галубком ці воранам?
Плача ці смяецца?
Ля ўдавіцы зморанай
вужам абаўецца.

Я — і не законная,
я — і не ўдавіца,
я к табе, бяда мая,—
нізка пакланіцца.

12

Не біся так моцна, сэрца!
        Мы пойдзем дадому.
Па нейкай ледзь адчувальнай прыкмеце
        тваю адчуваю стому.

Цяпер бы пабегчы ў поле,
        дзе ніхто не пабачыць,
як вачамі сухімі
        над нечым сваім мы плачам.

І ўсё-ткі пойдзем дадому!
        Плач прытрымаем у лёгкіх,
каб ніколі не думалася,
        што дыхаецца нам лёгка.
Каб ніколі не верылася,
        што пражыць можна

без таго, што ўсярэдзіне
    варочаецца трывожна.

Каб не ўяўляліся дні
    без солі і перцу,
перац — на стале,
    а соль...— пад табою, сэрца!
Таму і вочы сухія...

13

А ліпа! Ліпа як цвіце.
Дабрэй зямля ў часы цвіцення,
каго чакаць, чаго хацець,
якія клікаць летуценні?

Пакутны ямб, святы харэй —
дыханне пругкае работы,
з якой на свет гляджу мудрэй
над дробным друзам адзіноты.

З кутка ў куток...
За крокам — крок...
Шукае нерв жывой апоры,
а сэрца ўзмоцнены штуршок
вядзе руку да лёгкай шторы...

Шклатара. Астравок травы...
Няўжо! Адкуль? З якіх вышыняў?
Пад ліпай маладзенькай — вы,
і не адзін, пры вас — шыпшына...

Чакай, душа, яшчэ не час,
залатаць дай патрэбным словам...
А вы? Я выбегу да вас,
цяпер — у сцішана-ліловым...

Як ноч сама, як неба шыр,
жыццёвы міг — такі кароткі,
сягоння — з галавою ў вір,
а заўтра нават боль — салодкі...

ВУЧЫЛА МАМА ХАДЗІЦЬ

Дануце Бічэль-Загнетавай

Не на дыване і не ля славы.
Вучыла мама мяне хадзіць ля лавы...

Адышлася. Рукі распрастала.
«Хадзі, хадзі, доню...» — сказала.

Стаю, позіркам аблашчаная.
Ступіла... і пайшла ў дарогу —
Бацькаўшчына.

* * *

Паспытаўшы вясновага шалу,
адляцелі мае жаўрукі
і пакінулі песню пра Галю,
што з сабою ўзялі казакі.

Не заўжды лёгкавернасць да страты,
я сюжэтам тым сэрца гаю,—
знойдзе доля сірочая — брата,
ашуканы — падзею сваю.

І ў хвіліны цяжкія не варта
перад небам высокім грашыць,
вунь стаіць мая верная варта,—
амялушкавы гай пры шашы.

Вунь сцяжына і водар грыбніцы,
вунь прагал, дзе бруснічнік расце,
дам напіцца з рукі, бы з крыніцы,
і шчасліваму і сірацe.

І за гэтую радасць малую,
і за хлеб той, з якога жыву,

незаганна, калі пацалую
дол сыры, разгарнуўшы траву.

Прычакае прырода мяцеліц,—
на каго, і на што наракаць?,—
веснавыя мае адляцелі,—
трэба новых гасцей сустракаць.

* * *

На беразе за самаробнай вышкай,
дзе многа раскі, лотаці і глею,
сказаў мне:
«Я — не алімпійскі мішка
і ў ладкі пляскаць задарма не ўмею».

Мне стала смешна.
Скуль жа ўзяцца крыўдзе?
Быць гордаю — адноснае паняцце.
...Не для яго спявае Кікабідзе:
«Мае гады — маё багацце».

Таму і пазірае ваўкавата,
як аляня ў зацканы снегам золак.
А я ў адным бясконца вінавата:
яму — ўсе дваццаць,
мне — ледзь-ледзь пад сорак.

* * *

Завяршаецца тыдзень рабочы,
я раблю ўпершыню адкрыццё —
як чужы неразборлівы почырк,
ад мяне штосьці тоіць жыццё.

Спаць хачу —
аніяк жа не спіцца!
Ні самоты няма, ні тугі!
Ні жадання — раптоўна здзівіцца,
ні патрэбы ў званку дарагім.

Вырываю з былога без болю
успаміны памылак і страт.
Хоць каму! Здаць гатова без бою
мітуслівых надзей далягляд.

Быццам сэрца маё адкахала,
і сябры адышлі па адным,
над стракатым абрысам квартала
саладжавае восені дым.

Гэта ўсё,— што пакінула спёка!
Атрасае лісцё ліставей,
мне не шкода, што недзе...
далёка
свішча лета майго салавей.

Не нашу спадзяванняў на ўдачу,
адшукаць бы ламаны той грош,
над якім нечакана заплачу,
ад жыцця не чакаючы больш...

* * *

Ішлі на ясны і вялізны
шар поўні прама над вадой,
сказаў, што мне было б карысна
хоць раз адмучыцца нудой.

І скарыстала я параду,
і папрасіла: адпусці...
Ён там цяпер,— за даляглядам,
мне веку мала, каб дайсці.

ЦЯХЦІН. ЧАС АД'ЕЗДУ

Бераг да берага — дрэмле рака.
Левы, як доля скупая, размыты.
...Ды не збяднее ў цяхцінца рука,
ды не здрабнее душа з дабрабыту.

Дзякую хаце за хлеб і за соль.
Жніўная песня падсекла калоссе...
Ва ўдачах нярэдка спрыяла мне золь,
чаму ж гэта зараз не верыцца ў восень?!

Апалы лісток упадзе на парог,
між зорак заблудзіцца тоненькі ветах,
і паплыве, сарамлівы, за стог —
ці не заснула пад ім маё лета?!

Не выбіраеш, калі ён адзін,—
шлях, што ратуе ў бядзе, і ў напасці...
Сцежку з вядзерцам пустым перайдзі,
чэсны душою, і будзе — на шчасце!

З горам сам-насам пакінуць сябры,
здрадзіць або насмяецца каханы,—
пошумам верным прывецяць бары
і верасовага смутку паляны...

Песні адзвоняць свае ледзяшы,—
мама, хай будзе харошай прыкметай
часам, калі неспакойна ў душы,
два словы ў пісьме:
«Прачынаецца лета...» —

на тых паплавах, дзе рамонку цвісці,
між дрэў, што адорваюць белым налівам.
...Ды пашанцуе цяхцінцу ў жыцці,
ды не адвернецца дзень урадлівы.

КРАСАВІК

Нібы адразу дзве вясны
прыйшлі, як восень на дажынкі:
злятае бэз духмяны ў сны,
а ў дні — апошнія сняжынкі.

* * *

Раптам сонечна і блізка
позірк твой злаўлю.
Неба — жураўлю калыска,
я люблю зямлю.

З пахам кмену і каляндры,
толькі выйдзі ў сад,
абаўе, як хмель, гірляндай
дзікі вінаград.

Толькі сёння я не выйду.
Чуеш,— сэрца стук
мне расказвае пра крыўду
ад няверных рук.

Бо з чаго такі ліслівы,
хітры баламут?
Дай і мне пабыць шчаслівай
у агні пакут.

* * *

Не трэба папракаць у здрадзе,
я рада б крыкнуць сэрцу — не! —
але як соладка ён крадзе
усё, што лепшае ў мяне.

Таму ў кватэры нашай пуста,
таму не так, як у людзей,
маршчынкі згладжваю прад люстрам,
каб перад ім быць маладзей.

Цяжэюць грудзі ад жадання,
засведчы сам усё і згінь,
ужо лунае жар спаткання
у шолахах начных вяргінь.

І голас чуецца вясёлы,
а там, дзе месяц тонкі згас,
аплачуць за мяне анёлы
усё нязбытнае між нас.

* * *

Не схацела паклікаць у госці.
І, як толькі дайшлі да вугла,
развіталася рэзка, са злосцю —
абнадзеіць нічым не магла.

А па горадзе дзіўная чутка
з хаты ў хату з той ночы плыве,
быццам ён непрадбачана хутка
перад богам сваёй пазаве.

Снег злятае з карніза бялюткі,
да ўсяго стаў абвостраным слых,
я смяюся над дзёрзкаю чуткай
і чамусьці сцялю на дваіх.

І без адліг душа адтала,—
быццам госць самы жаданы запрошаны
з адзіноты начнога квартала,
са сцяжын снегам лютаўскім
запарошаных.

Бы сядзіць той госць,—
хай даруе ён,
што палын-сляза па ім высахла,
што нікому яшчэ маладосць
два разы на век ды не выпала...

А сягоння пастукалася.
Як калісьці ў дзяцінстве
казачнік з мехам...
Я да сэрца свайго прыслухалася
і пачула ў ім маладосці рэха.

Цяслярыкі: стук-стук,—
маладому ладзяць зруб.
Рукі — да рук.
Губы — да губ.
Дзевачка запітая.
Чарачка распітая.
І адна разбітая...

За тваё здароўе, госцю!

М. Пташуку

Чамусьці ўзяў і ўсё парушыў,
на мой прывет — глухі адказ!
Не разышліся нашы душы,—
стаў нехта трэці паміж нас.
А разганяў не раз хмурынкі,
як брат старэйшы нада мной,

дзяліў салоны смак скарынкі
і бедаваў маёй журбой.
Чаму ж тады цяпер не ў згодзе?
Ён мне, як правая рука,—
мой астравок, маё разводдзе,
мая туга палешука?
І мне трывожна, мне шчымліва,
хоць здрады ў тым маёй няма,
што адзываюся шчасліва
на тое, трэцяе... імя!
А ён, як быццам так і трэба,
глядзіць сурова з-пад рукі,
з сабой узяўшы толькі неба
палескай вёскі Федзюкі.

СЫНУ

Многа невясёлых ёсць гісторый,
на жыццё запомні з іх адну,
тую, у якой стары гісторык,
хлопчык мой, раскажа пра вайну.

Як у незнаёмых, часам, рысках
нехта і па сёння пазнае
тых салдат, што нам на абеліісках
прозвішчы пакінулі свае.

* * *

У гэты горад прыляцяць гракі,
і схлынуць воды ўперамешку з друзам,
за мной даўно не водзяцца грахі,
у адзіноты іншыя ёсць грузы.

Жыццё — на перавале, і не мёд,
яно на кіслым і крутым замесе,
гляджу ў акно, там тыркаецца ў лёд
цікаўным позіркам
мне не цікавы месяц.

Снег пачарнеў.
Вясна.
А што з таго?
Дай бог яе ад снежных дзён адрозніць,
чакаю чалавека аднаго,
а ён, магчыма, прыйдзе надта позна.

Не будзе ані радасці, ні слёз,
ні верасу і ні палян чарнічных,
магчыма, толькі чарада бяроз
прывеціць нас паглядам іранічным.

Дык для чаго спяшаюцца гракі?..
Душа, як сад спустошаны, чакае,
гатова хоць якія ўзяць грахі,
каб ведала, што ён іх адпускае...

* * *

...І растрывожыць халадок нізіны.
...І расхвалюе песня за сцяной.
Я не ўжылася некалі з адзіным,
а не адзіны бедаваў са мной.

Цяпер я знаю, чым яго трымала,
калі, як сведку, памяць прызаву.
Няхай бы лепш сама я бедавала,
бо толькі тым, адзіным, і жыву.

КАСТУСЬ КАЛІНОЎСКІ

1

Праспявалі салаўі вячэрню.
Ноч маўчыць.
Заблішчыць раса сцяжэлым зернем
на мячы.

Свечак золкай доднiцай назаўтра
не палі.
З поту векавой мужыцкай праўды —
соль зямлі.

Да абедні распяюць туманы
салаўі
над праткнёным дзідаю курганам
у баі.

І яшчэ далёка да памоста,
чысты шлях,
і гарыць лязо сякеры гострай,
нібы сцяг.

2

Не здрадзь сабе.
Фальваркі паліць помста.
Мяцежны дух — істоты ўсёй рывок
у бунт або ў сасновы шум пагоста,
ёсць доўгі век, а ёсць — жыцця на крок.

Не здрадзь сабе.
Склікае пушча вояў.
Крывавы месяц. І птушыны крык.
Гісторыя — для славы і герояў.
Здабудзе сабе славу і мужык!

Не здрадзь сабе.
Падзьме завея сечы —
пралеска ў пушчы вырасце з крыві...

Скрыжуй свой лёс з надзеямі галечы,
ёсць кары меч, а ёсць палон любві.

Жыццё адно.
Ноч за яго абсягам.
Катрынка долю выплача ў журбе...
І стане доля ратных дзён працягам,—
не здрадзь сабе!

3

З-за далягляду выплыве світанне,
як пікі, промні ўрэжуцца ў страху...
Я смерць прыму, бы ў край чужы выгнанне,
шыпшыны куст ля хаты — на шляху.

Бывай! — скажу. Табе б на полі бітвы
лепш узрасці, дзе зараз груганнё...
І слухаць абяздоленых малітвы,
пялёсткі к небу ўскінуўшы агнём.

Бывай! — скажу яшчэ сівой жанчыне,—
яны былі са мною да канца,
паплач па іх, а потым па Айчыне,—
паплач за сына, брата і айца.

Мы косы, мы сцягі свае ўзнімалі,
крышылі склеп пранізлівай тугі,
надзею маю, што не ўсе мы палі,
я адыду, і з'явіцца другі...

Засну на міг і бачу: за платамі,
у чорным полі ўюцца крумкачы...
Мундзіры...
Пыл...
Палын пад капытамі...
Узнятыя сяляпамі мячы.

* * *

Мне на галінах мроіліся рысі.
Камандзіроўкі — у семнаццаць год.
Георгій Верамеевіч Барысаў
вучыў: паможа вопытам народ.

Праводзіў зоркай ранішняю Быхаў,
страчалі вечаровай Пяць вуглоў.
На басаножках пыл дарожны дыхаў,
і шчокі халадок начны калоў.

Трывожыў бэзам ціхі двор раёнкі,
дзе пры наглядзе строгага Дняпра,
прывучваў вецер малады і звонкі
душу — да свету, сэрца — да пяра.

РЫБАЧКА

Нясе цыбулю, хлеба булку.
Пяе — найлепшая з красунь —
пра даўнішняй работы люльку
і капітанскі злы тытунь.

Глыбокі жаль, і боль высокі,
і шкадаванне, і надрыў,—
лятуць за ветразем далёкім
і пападаюць пад прыліў...

І зноўку голас з новай сілай
на тонкай ноце на адной,
збягае ўніз пясчаным схілам,
як бы званочак пад дугой.

Мне на пяску гарачым мулка,—
на падваконні за акном,
ляжыць старой работы люлька
са злым, тым самым тытунём.

4 Зак. 3991

І ад чаго — сама не знаю,
я асцярожна з-за куста
у даль марскую падпяваю,
дзе ветразь беленькі растаў...

* * *

Мы не хаваліся за фразы,
бо грэх — хавацца ад сябе,
дзе кожны пры сваёй журбе,
дзе кожнаму відно адразу:
стаім пад горасным вянцом...
А гэты шэпт і гэта ласка,
як недаказаная казка,
з ужо вядомым нам канцом.

* * *

Сырое неба. Каляіны.
І ні адной жывой душы.
Ляцяць лісткі ў бур'ян з каліны,
як з рук апошнія грашы.

Адвернешся, і ў тым жа плане,
на тры бакі — пейзаж адзін,
алешына з нізінкі гляне,—
хоць на калені упадзі.

І беражок узмежка ліпкі.
За кожнай купінай — туга,
нібы трывожны голас скрыпкі
хавае ў прыцемку смуга.

Нібыта жаліцца латруга
у парудзелым бур'яне,

што ні вугла няма, ні друга,
ні ўсмешкі яснае ў акне.

А мне разважыць трэба строга,
са спадзяваннем на цяпло,
калі лягла між коп дарога,
дык значыць блізка ёсць сяло.

Таму зусім не адзінока
ў асеннім поцемку глушы,—
святлець надзеяю далёкай
спакой дазволена душы...

* * *

Не сустрэўшы,— таропка праводзім.
Не спазніўшыся,— позна прыйшлі...
А вакол нецярплівыя воды
снегавыя змываюць камлі.

На вярбе каташкі зажаўцелі,
у астатнім прырода — без змен,
і зямлі набрынялае цела
толькі важыцца лашчыць прамень.

Мы ва ўзросце, калі на пытанні
ёсць у кожнага хуткі адказ.
Як пытальнік над намі — спатканне
і чакае адказу ад нас.

Прагне ласкі, пяшчоты гарачай,
як калісьці, у часе другім,
скуль юнацтва з запалам юначым
за свае адштурхнула кругі.

Хоча слёз,
і пакут,
і прызнанняў,
нават права няма на папрок,

як няма асаблівых жаданняў
паўтарыць гэты пройдзены ўрок.

У вясны абяцанняў нямала,
што нам дасць гэты ветраны госць?..
Я тады ўжо цябе не кахала,
калі ты і не знаў, што я ёсць.

* * *

Як і не гасла цыгарэта...
Пры мне,— нібы яго няма.
Адсутны мой,— ужо зіма,—
выходзьце з лета.

Бы і не ведаў ён нуды.
Пры мне,— заўжды,— нібы ў граніце.
Увекавечаны,— скажыце,—
з якой бяды?!

З таго, што млела дзеразой?,—
пры мне — заўжды,— хоць пасаліце...
Разумнік мой,— не гаварыце,—
чыёй слязой!

* * *

Праз навісь лёгкае імжы,
дзе палявыя крэпнуць кветкі,
мільгне зялёны ўскрай мяжы
і знікне ў дымцы за палеткам...

Вось гэтак жа з глыбінь гадоў,
пад пераліў залётнай пташкі,

між дрэў бялюткаю рубашкай
азвецца першая любоў.

І, калі нават аднаўлю...
Жыццё не верыць дням мінулым,
я слаўлю ўсё, што прамінула,
але з жывога дня пяю!

На перавале сталых год
між тых жа дрэў мільгне рубашка,
і здагадацца мне няцяжка,
хто просіцца у мой заход.

Як лёгка мройнаму растаць...
А ён адкрыў гасцінна дзверы,
і дай жа бог яму паверыць,
што рада я пра гэта знаць.

* * *

Чужой бядзе —
дапамагу,
мая яшчэ напэўна —
прыйдзе,
бо не бяда,—
калі магу
любіць, дзе трэба —
ненавідзець!

* * *

Гэта слізкая ў восень хада
па няроўнаму тонкаму промню,—
стане потым чагосьці шкада,
а цяпер...
крок ступлю і — не ўспомню!

Дні ідуць, пакідаючы нам,
астраўкі вераснёвага ззяння,
што са шчодрасці з сэрца аддам,
атрымаецца ўсё — ў падаянне.

Ахінае зямля карані.
Ты павязаны з гэткай жа доляй,—
ад вайны, ад бяды барані,
у астатнім — даруецца воля.

Белай птушкаю ў свет адпусці,
і гарачае крыўды не слухай,—
зацярушвае час у жыцці
не такое сваёй пацярухай.

Каб было і прасцей, і ясней,
буду думаць (каб толькі ўдалося),
што цябе пакідаю ў вясне,
а сама адыходжу — у восень.

І пашлю з беларускіх палёў,
з усяго, што жадана і міла,
не рамонак,— ён зваў і палёг,
а пялёстак адзін — разлюбіла.

* * *

Пласцінка — чорнае азерца.
Заместа хвалі — гукаў плынь...
Хутчэй настройце, друг мой, сэрца
на веснавога неба сінь.

Было б зусім несправядліва
пад печы жаласны матыў
глядзець вакол сябе зласліва
ў шуканні ўласнай праваты.

Яшчэ не выпіты да донца
любві астатнейшы глыток.
Хай дапаможа праўдзе сонца,
а сэрцу — ў небе галубок.

Той галубочак — голуб міру,
дык зберажыце ў сэрцы мір,
ён і герою і куміру
у свеце — лепшы павадыр.

* * *

Забыць і назаўсёды адысці.
Навошта —
Вы, і голас Ваш, і крокі?
Навошта дрэва марыць аб лісці,
калі цяпло ад дрэва так далёка?!.

Адмовіцца, каб ведаць, што знайшла!
Купіць білет, і слухаць Дзіна Рыда,
і чуць, як у душы смяецца крыўда
з таго, што вера доўга ў ёй жыла.

Адмовіцца! — насуперак кручыне,—
і гэта ўсё, што ў долю магу даць
не брату, не таварышу,— мужчыне! —
і вернасцю сваёю пакараць.

ПАВОДЛЕ НАРОДНАГА

Пэўна, д'ябал падштурхнуў...
Дзед адклаў чытанне
і задзірыста гукнуў:
— Дзе ты там, Маланне!..

Адстаўляй на лаву гляк,
мо пара й не тая,
але выйшла б у вішняк,
быццам маладая!

Пастаім без салаўя
(ён, часамі, лішні),
ды затое ж буду я,
бы хлапец пад вішняй.

Бабка знала, што не след...
Ды, каб жа не ў крыўду,
адказала: «Добра, дзед,
ты ідзі... Я — выйду!»

І між росных, пахкіх траў
дзед, сабе на гора,
доўга стоена стаяў
з ценем над разорай.

Толькі ў хаце, сам не свой,
гнеў сагнаў старэчы:
— Я паўночы — сам з сабой,
а яна... на печы!

Вось табе і вішнячок!
Лоўка падманіла...
А Маланння: «Мой дзядок,
мамка не пусціла!»

* * *

З адвагай рыцара-гулякі
завеш да кветак, на балкон...
А насупроць гучыць сіртакі
з нацаўзавешаных вакон.

І ў гэтым рытме нетутэйшым,
пад дахам зорнага святла,
мы шлях сустрэч былых завершым,
як птушку выпусцім з сіла.

...Адбіты палкіх слоў атакі,—
не стала я тваёй зямлёй,
і плача горача сіртакі
ў акне па Грэцыі сваёй.

* * *

Колькі казак сама расказала,
на лістах прытупіла пяро,
а паверыць у казку вакзала
не дае апусцелы перон.

Дачакаліся першых праталін,—
многа чорнай халоднай зямлі,
нашы скорыя ўсе праімчалі,
пасажырскія не падышлі.

Тут, здалося б, і кончыцца дзеі,
недзе свеціць агеньчык для нас,
як гарачае вока надзеі,
праз нявыбраны ў вечнасці час.

Абнадзеіцца — гэта няцяжка,
хоць памры, а ніяк не ўтаю,—
кожны крок да цябе, як прамашка,
набліжаюся і... адстаю.

Адстаю нават там, калі ложак
скарачае да ўздыху шляхі,
ты пры мне, а завеш і трывожыш,
як шпачок на паўшар'і другім.

Пацалунак нясу, як даніну
той начы, што аднойчы звяла,
я ніколі цябе не пакіну,
я ніколі з табой не была.

Проста я з таго роду шчаслівых,
што валодаюць шчасцем адным,—
каб над ім не дрыжаць палахліва,—
ходзяць рознымі сцежкамі з ім.

11 МАЯ

Мяне трывожыць цветам сад,
там нешта сёння адбылося.
Цвіценне радуе пагляд,
а сэрца прадчувае восень.

Я сокі майскае зямлі
хачу ўвабраць душой і целам,—
яшчэ сады не адцвілі,
а дзьмухаўцы ўжо абляцелі.

* * *

Шумяць вербы каля грэблі...
З народнай песні

То не вербы шумяць каля грэблі,
то не дожджык глянцуе кару,—
гэта месячык голасам срэбным
маладзенькую будзіць зару.

Хто ж мяне, маладую, пабудзіць,
хто падасць галасок свой зрання,
каб дзівіліся добрыя людзі,
каб жадалі харошага дня.

Ні свякроўка, ні муж, ні сястрыца,
мільгане над карнізам крыло,
і залётная птушка — сініца,
свістам тоненькім стукнецца ў шкло:

Не лятала я сёння да мора,
не запальвала сіняй вады,
сцерагла над акном тваім морак
і хвастом замятала сляды.

Хтось пакінуў на прызбе фіялкі,
а пасля, дзе стрыжыны абрыў,
ён дзяўчыначку з тварам бы ў лялькі
лёгкай пёрынкай доўга кружыў.

І пазвоньвалі грэшна каралі,
з ніткі тонкае падалі ў Друць...
Што ж ты спіш? — Людзі ноч разабралі,
уставай, бо і дзень разбяруць!

То не вербы шумяць, то — сініца
рассыпае свой свіст на сучку,
і падміргвае сонна дзянніца
ледзь прыкметнаму маладзічку.

РАКА

Вецер лісце гоніць па дарозе.
Мне даўно няма каго чакаць.
Плешчацца, праклятая, ў парозе,
адзіноты чорная рака.

Творыцца няўмольнае ў прыродзе,—
сад правёў у доўгі шлях шпака,
нават прышлы чалавек не зойдзе,
з кожным днём глыбей — мая рака.

І звініць любая рэч у хаце
хваляй, што не знае астраўка,
нехта пазайздросціў на багацце,—
многа тоіць вод — мая рака.

Устаю — яна бурліць гулліва,
спаць іду — плюскоча весялей,
дзіўна, каб была я нешчаслівай,—
гэткая рака ў мяне! — але...

* * *

Вада вірлівая, а плытка.
І не чакаецца дажджоў.
Я з некім іншым пераблытаць,
відаць, цябе паспела зноў.

Душа душы не закранула,
да сэрца сэрца не лягло,
ноч вераснёвая дыхнула
агнём, якім не апякло.

І ты ні ў чым не вінаваты,
і я часцей за ўсё пяю
на той вунь месяц сінаваты,
каб долю выпытаць сваю.

І, чым званчэй, тым рызыкоўней!
Сягоння зблытала цябе,
а заўтра стане — усё роўна,—
не лічаць зерня пры сяўбе.

Ты падаеш руку на згоду
і слоў не мераеш вагой,
ахвяраваць яшчэ паўгодам,
каб зноў прыйсці да аднаго? —

клён адзінокі ў полі стыне,
пад ветрам ліст яго дрыжыць,
як мала ласкі ва ўспамінах,
як многа горкае ілжы.

Ноч неўпрыкметку прамільгнула,
і сведчыць позіркаў святло:
душа душы не закранула,
да сэрца сэрца не лягла.

* * *

Веры Сапега

...Ну, вось і зорка. Дзякуй, узышла.
Ды толькі я сягоння не пра зорку.
Пазыч, сястрычка, ціхага святла,
якім гарыць бяроза на пагорку.

Галіна пад акном, як касаўё,
што ў бацькавых руках ажно звінела...
Забудзешся пра горкае сваё,
каб у чужым акенцы павіднела.

І будзеш слухаць ноччу правады,
што ўсхліпваюць пад ветрам вінавата:
ці многа хто затульваў ад бяды?
Ці часта балявала ў хаце свята?

Часцей шумела, плакала, пякло.
У дрогкім сне са страшнага прадоння
нахіліць маці яснае чало:
«Ну, як табе жывецца, мая доня?»

Жывецца як? — няхай адкажа свет.
Прачнуўшыся, зірнеш пад нішы лоджый.
Падумаеш: каштана сілуэт?..
Ці плача мамін цень ля агароджы?..

І сняжынка шукае прытулку,—
вунь, як роўна іскрыцца сняжок!
Ты даруй, што ў завейным завулку
папрасілася пад кажушок.

Што загадвала: «Будзь маім братам!»,
што хацела, каб рукі — да рук,
што цяпер толькі я вінавата,—
пад табою хістаецца брук.

Што ў такую ж іскрыстую поўнач
ты ідзеш, бы вядзе цябе кат...
Я прыбегла б скуль хочаш на помач,
каб не знала, што ты мне не брат!

Пра якія такія любошчы
загаворвае вецер са мной,
і танюткае голле палошча,
і ўзбівае сумёт пад сцяной.

Днее інеем мяккім світанне,
пад ільдамі вада, як іртуць,
і герані, герані, герані,
як відно, снегавыя цвітуць.

І пры гэтым бялюткім цвіценні
(мо віною таму халады?),
адазваўся ты вогненным ценем,
і завея прыкрыла сляды.

І ніхто разабрацца не ў сілах,
што і як наўздагон я кляла,
і якую надзею насіла,
і якім спадзяваннем жыла.

І якая адкрылася рана,—
журавіна ці кропля крыві,
на іскрыстыя ўпала герані,
а душа закрычала: жыві!

І жыву, і іду асцярожна,
развіднелай гару віднатой:
«Невозможное было возможно,
но возможное — было мечтой» [1].

* * *

Цвіце ў гародчыку язмін
другой жанчыне ў асалоду,
нічога не прашу ў прыроды,
а толькі гавару: вазьмі!..

Навошта твару — прыгажосць,
дзяўчынцы трэба зграбнасць стану,
была няшчодрай маладосць,
няхай скупою будзе сталасць.

З ракі вясновай крыгаход
пагнаў у шлях вялікі смецце,
ці ж мне яго баяцца ў свеце,—
я так прывыкла да нягод.

Да той пякучае слязы,
з якой калісьці ткалі ўдовы
нявестам мілым паясы
на доўгі месяц іх мядовы...

Да шчырых гутарак без слоў,
да здзіву — так, каб не здзіўляцца,—
спалохацца і рассмяяцца,—
няўжо язмін расцвіў ізноў?!

---

[1] Аляксандр Блок

* * *

У лёгкіх рухах чуе здраду
і заклінае: ты развaж...
Хіба не бачыш па пагляду,—
манюка ён і звадыяш.

А мне ад гэтых слоў салодка,
бо я яшчэ жыву ў тым дні,
дзе кружаць чаіцы над лодкай
і б'юцца ў сецях акуні.

Дзе рыбакі пра ўловы марацъ
і пра харошы першы ўкос;
дзе пахне ветрам і загарам
той, што цяпер сядзіць наўскос...

І быць мне трэба нешчаслівай,
бо ён між вытанчаных фраз
глядзіць на стан мой палахліва,
як на гадзюку,— першы раз!

* * *

Непадуладна ні вятрам, ні сцюжы,
хоць, знаю, волі — горкая цана,
але часцей пад ногі сцеле ружы
жыццё таму, хто волю п'е спаўна...

А ён прыйшоў і загадаў: «Даволі!
Вось стол, калыска, і... букецік руж,
а калі сэрца зноў запросіць волі,
дык воля — я, твой уладар і муж».

Прымала ружы дрогкаю рукою,
як навасёл кватэрныя ключы...
Раней было — раўнялася з ракою,
цяпер — на строгім мужавым плячы.

А ён смяецца: «Ну, адкуль няволя?
Глядзі, як светла выбелена столь!..
Было чаго з агнём табе сваволіць?!.
Душа мая, ты зараз — пасваволь...»

* * *

Парушце звычкі,— пазваніце!
Тады, калі й няма патрэбы,
хоць раз у нечым падманіце,—
я зразумею так, як трэба!..

ДЗЯВОЧАЯ ГАРА

Прапахлі летам травы і кара,
а водсвет поўні,
ён як смех на вуснах...
— Вечар добры! — слаўная гара,
водарам амытая спакусным.

Міргае мне са схілу дзікі мак,
чаго чакае? Ласкі рук ці слова?
Ён быў бы мой,— глухіх мясцін дзівак,
калі б я ля гары — не выпадкова...

Падання а ці выдумкі павеў?
Гавораць, на вяршыні вецер пудкі
цнатліва лашчыць маладыя грудкі
і чуецца адтуль п'янлівы спеў.

Бы трапятанне лёгкае тканін
ляжыць на ценях позняга заходу,
і ўтораць агнявому карагоду
унізе ўздыхі кветак і галін...

5 Зак. 3991

І хлопцу маладому (не дарма!
Пад той гарой
ірвецца конь з пастронак)
у рукі проста скоціцца пярсцёнак
і хлопцу долі ў свеце ўжо няма...

Сузор'е над гарою лье святло,
прыманлівае ў ночы, як прароцтва,
я на яго пайшла б, але дзявоцтва
маё ў мясцінах іншых адцвіло.

Цяпер, гара, я знаю, што ўдвая
над поўнасцю жаночай свецяць зоркі,
дзе ёсць свае нізіны, свае горкі...
Даруй, ты — песня, толькі не мая.

НА ПОЛІ

Бульбаю аздобленыя скібы.
Брат кіруе плугам, як сабой.
Шэпчацца нахабна ля сялібы
вецер з саламянаю капой.

Побач з братам — Жэнька мой —
задзіра.
Мама са святлом самога дня
запрашае ў хату брыгадзіра,
што прыйшоў зарана па каня.

У паветры вераснёвы водар,
і на ранцы свежай —
глебы соль...
Лёгка выбягаецца з народа,
а назад дарога —
праз мазоль...

EUGENIO [1]

1

І вось ужо ніяк не сцерці,
а хочацца хутчэй забыць,
і, можа быць, да самай смерці —
не знаць, не помніць, а любіць.

Самой сабе — пустая здрада,
у днях маіх было ўсяго,
а тут няйнакш ад канакрада
ёсць нешта ў позірках яго.

Звядзе табун, і траў не вымне,
на нож рванецца без нажа,
і хоча адазвацца гімнам
на гэтае імя душа.

Прыцішваю, збіваю гукі,—
не знаць, не помніць, а любіць,
распасціраць насустрач рукі,
і прагнуць, і хацець забыць.

2

Кружылі ўчора ластаўкі высока.
Сягоння дождж — насуперак прыкмеце.
Маўклівы парк. Ракі трывожны рокат,
і кропелькі дажджу на парапеце

Сула̀дна думкам дыхае прырода,
мне добра ў цішыні ясе і ў гуле...
Пачэсна жыць дзеля ўсяго народа,
і цяжка для таго, хто ў мінулым.

Я знала радасць таннае спакусы,
і тым мацней адна паліла вера:

[1] Высакародны (лацін.).

на паўжыццяі развіўся локан русы,
і... сум на волю мой ірваўся зверам.

Сляды паводкай шумнаю размыты,
а ночы тояць даўнішнія сны:
Вакзал. Дзве рэйкі, жалем перавіты,
і вецер дзьме, бы з бездані, скразны...

3

Жартуючы, сказаў: «Стратэг!»,
і жарту я не зразумела.
Глядзела весела на снег,
сябе ўяўляла ў шоўку белым...

І не хацела заўважаць,
як ён тужліва з-за галіны
зірнуў у даль, нібы важак,
што страціў клін свой жураўліны.

Галіну выгінаў дугой,
мне гаварыў: «Маўчы!» — са смехам,
нібы тады ўжо слухаў рэха
слоў, што злятаЛі з губ другой...

4

Калі таполю вецер раскалыша,
і над галлём ударыць гулкі гром,
далёкі друг самотны ліст напіша
пра свой бліскучы і гасцінны дом...

І я прыпомню пах салодкай дыні,
і як гарэў пад пальцамі паркаль...
Не ўмелі вочы юнай гаспадыні
пад вейкамі схаваць разладу жаль.

І раздражнёна, ад яе бяссілля,
ад слоў, што вымаўляліся ледзь-ледзь...
Я ад імя забытых папрасіла:
«Вось адрас мой. Успомніш, дык прыедзь».

5

Пакажу табе лугоў абрысы,
завяду ў туман глухіх нізін,
я цябе, ў каго такія рысы,
быццам бы на свет увесь — адзін?!

У жыцці нялёгка жыць без мары,
дальні луг, як складзены шацёр,
тут даўно напісаны сцэнарый,
толькі патрабуецца акцёр.

Захіну рукой пагляд гаручы,
слабасць — зброя! Уступаю ў бой...
Абрываю камень з дзікай кручы,
а сачу чамусьці за сабой.

Вытрымка на поўнае дыханне,
ні ваганняў сёння, ні жуды,
я ішла на гэтае спатканне
без малога трыццаць тры гады.

6

Вараны, белагрывы ці гнеды,
атрасаючы попел з падкоў,
нёс пакутнае цела Рагнеды
у жалобную памяць вякоў?!

Не звіняць бранзалеты грэкіні,
і наложніц вакол не чутно,
можа стаціа,— таксама пакіне,—
манастырскае ў поле акно.

І сумуецца мне да абеду,
а з абеду — сяджу пры акне,
і паверыць хачу, што Рагнеда
ўжо адплакала і за мяне.

7

Яму б тапіць ільды ў лядоўні,
прыйшоў, пабачыў, перамог!
Цвіце разлапісты бульбоўнік
каля прапыленых дарог...

Дзе завяззю, а дзе цвіценнем
жыццё,— нібы глыбокі ўздых,
я на зямлю прыйшла не ценем,
прыйшла жывой — сярод жывых...

Быць урадліваму ўраджаю,
умее глеба ў нас радзіць...
Таму, хто заўтра прыязджае,
ці змогуць рукі дагадзіць?!

8

Чужая сабе і вакзалу,
бязмежнай хачу цішыні...
Ўпіваюцца ў скуру, бы джалы,
шырокае плошчы агні.

Як страшна, адчайна і часта,
сэрца маё — фантазёр,
на водшыбе гравій крупчасты
прымае за россыпы зор.

Праходзь, не спыняйся, прыезджы,
я ў горадзе родным сваім
сама змагу вызначыць межы
між будучым і былым...

Якое смяшлівае гора
за горкай дамоў растае,—
там лепшыя далі аддораць,—
усе несустрэчы мае...

Астудзіць, бы выветрыць, поўня,
пацешаць два цені ў акне...
Прысні, не сустрэты сягоння,
на плошчы шырокай мяне.

9

...А вясна набяжыць, нібы кара,
і апошні забудзе сумёт.
І пчала з дзьмухаўцовых абшараў
прынясе самы першы свой мёд.

Запрашаю сяброў на застолле,
выстаўляю віно і харчы,
і чагосьці ніяк не адолець,
першым мёдам вячэра гарчыць.

І не выльеш, не скажаш нікому,—
аддала б, каб ніколі не мець,
гэту горкую, нудную стому
за таго, хто ўжо далей за смерць.

Хто ні ўздыху, ні крыку не варты,—
я сказала б жанчыне другой,
і сурвэтка, як бітая карта,
паслухмяна ляжыць пад рукой.

Ні сумнення, ні жалю, ні веры,
а пад нечае ціхае «ах!»
паднясла б галаву пад сякеру
з імем гэтым адным на губах.

* * *

Даўно крыклівая малеча
гуляць пакінула ў сняжкі...
Як перабыць мне гэты вечар,
ён адзінотаю цяжкі.

На перамерзлым тратуары
гудуць вятры на ўсе лады,
спрабуюць будучым ударыць,
і перажытым б'юць гады.

Жыццё не вывернеш пальчаткай,
дарма гуляць з ім у любосць,—
канец ужо ў самым пачатку,
і баранюся тым, што ёсць.

АШУКАНАЯ

Пачынаецца дзень,—
прачынаецца ў сэрцы кручына,—
не ляціць матылёк на маё, як бывала, святло,
нібы ордэн далі за геройскі адважны учынак,
а я ведаю добра, што ўчынку таго не было.

Наляцелі дажджы,—
захлынуўся настрой мой узнёслы,
як даўно не гарэла ад думкі шчаслівай шчака,
нібы нехта аддаў мне і човен,
і лёгкія вёслы,
а я знаю дакладна,— да дна абмялела рака.

Пашырэла над полем паніклым абложнае неба,
дзе цвіло і буяла,— у вочы ўядаецца дым,
нібы просіць мой сын малалетні
кавалачак хлеба,
а ў мяне ні крупінкі,— пустая стаю перад ім.

Жураўлі і аблокі ўсе разам —
праносяцца міма,
пачынаецца дзень, над зямлёю з усходу ўстае,
так, нібыта ў агні за плячыма маімі Радзіма,
я пад кулі іду, і мне смерці няма за яе.

* * *

Дачакацца б восені харошай,
за якою — добрая зіма.
Не прыносіць пісем лістаноша,
анікому не пішу сама.

Даўняе, далёкае забыта,
будучае — лепей не гадаць!
Не бяда, што нешта не здабыта,
знойдзецца! — было б каму аддаць.

Верныя прыяцелі драбнеюць,
так, што не дастаць да галавы,
дзе з дабром сваім прыйсці не ўмеюць,
са злабою там ідуць на Вы...

Не падзеляць між сабою славы,
цяжкасцей выбоістых дарог,
мецяць не ў травіцу, а — у травы!
Топчуць не жарству,— зязюльчын мох!

Зрэшты, занясе усё пароша...
Восень распагодзілася — страх!
І ўсё роўна хочацца харошай,
хай сабе з дажджынкай на губах.

* * *

Памяці Аляксея Пысіна

Вайна яшчэ не адышла.
Для адыходу — веку мала.
Краіне прозвішчы дала,—
а тых, хто іх насіў,— забрала.

Сцяна завей, сцяна дажджоў
так ненадзейна прыкрывала,—
ў сваю дывізію пайшоў,
бы куля з той вайны дагнала.

* * *

Адспявалі вясёлыя шыны
на развілках імшастых дарог,
абляцелі пялёсткі шыпшыны,
іх шыпшыннік густы не збярог.

Неба зоркаю ранняй прывеціць,
і яна будзе доўга сачыць,
як бадзяжлівы восеньскі вецер
свішча ў полі глухім уначы.

Што мне вецер! — Іду маладая,
лёгка пругкае цела нясу,
ноч пад быстрыя ногі ўскладае
маладую такую ж расу.

Для кагосьці жыццё адбуяла,
мне таго чалавека шкада,
можа быць, на сцяжыне прывялай
і за мною цікуе бяда.

Можа быць...
Я нічым не прыкрыта,
за спіною шыпшыннік пусты;
каб навек заставацца забытай,—
перад некім спаліла масты.

Ён наўрад ці цяпер абароніць,
я аховы ў яго не прашу,
дастаткова, што памяць аброніць
з прамінулага песню ў душу.

Каб аднойчы з будзённай дакукі,
ад напасцяў усіх і трывог,
павялі мяне ціхія гукі
на развілку імшастых дарог...

ПАТАРОЧА

У густых арэшніках рагоча,
у гаях калінавых — пяе...
Выбяжыць да грэблі патароча,
быццам там чакае хтось яе.

А калі ў лугах сівых світае,
пад стары масток бяжыць бягом,
там начныя кветкі пакідае
і сама не знае — для каго!..

З'явіцца здалёку нехта прышлы,—
лотаццю прыкінецца ў вадзе,
ды, папэўна, той,— адною лішне,—
чалавек і вокам не вядзе.

Выплакацца з горычы захоча,—
не ўгадае трапна перад кім,
людзі кажуць,— гэта ж патароча,
незямной, не трэба жыць зямным.

Ноч мяне нядаўна падманула,
патарочу прывяла імгла,
твар яна чамусьці адвярнула,
ды з дарогі хуценька сышла...

І тады ўва мне ўзнялося смехам
(тое ўсё, чым я дасюль жыла),
патароча адказала рэхам,
і я зноўку голас падала...

* * *

Нехта пазірае ўслед варожа,
адыходзіць хтосьці ў занапад,
студзеньская лёгкая пароша
нагадала мне вясновы сад.

Лопнулі будзённасці вярыгі,
вераб'і, хоць імі гаць гаці,
ад садоў Чыжоўкі да Нямігі
пнуцца мне сягоння дагадзіць...

Як жа кружаць, бы ўзапраўду вёсны
тыя ўсе, што трэба мне пражыць,
вырашылі днём прадстаць дзівосным,
днём адным, і кола завяршыць.

Як крычаць старанна і бязладна,
голасам раздзьмухваюць снягі...
Добра мне кудасаю каляднай
думаць аб далёкім, дарагім.

Добра чуць, як зноў па сэрцы дзёрзка
блізкае адлігі б'е капеж,
і пачуццяў здрадлівае войска
ўпершыню не хоча здаць рубеж.

* * *

Валасы — як са спелага стэпу.
Стэп ніколі не быў дарагім,
а гляджу, удыхаю, і слепну,
і бяссільна зліваюся з ім.

На сцяжынах расла палыновых,
дзе ажыннік у месцах глухіх
мне шаптаў адмысловыя словы,
і рабілася млосна ад іх.

Я запомніла тую навуку,
не прымала ніколі за хлеб,
а, як зерне, кідаю па гуку
у губамі апалены стэп.

Заместа слоў пачаўся снегапад.
А двор прапах смалою і іглiцай,
чаму мне гэтак страшна памыліцца,—
сказаць баюся нешта неўпапад.

Між ніцых дрэў зіма не ў першы раз
пагляд чаруе яркай белізною,
не трэба вам развітвацца са мною,
я, можа, ўсё жыццё чакала вас.

Сняжынак рой, як зорнае сяйво,
спяшае ноч да раніцы раскідаць,
прыкрыю твар шчаслівы рукавом,
каб вам безабароннасці не выдаць.

І позірк ваш дакорлівы злаўлю,
як ловіць промень веснавая хмарка,
няпраўда! Ну, якая ж я дзікарка,
хіба вам не відно: я вас люблю...

Забываць пражытыя годы,
і наступным дарогу гаціць,
за хвілiннае — ах! — асалоды
непазбежнаю стратай плаціць.

Надакучыла даль снегавая,
дзе калючы і рэдкі хмызняк
у чаканае штось зазывае,
а туды не прабіцца ніяк.

Калядуюць бяссоннем каляды,
чым сягоння сябе адарыць? —
За спакойным і мудрым паглядам
толькі сэрца не мудра гарыць...

Не стамлёнаму ўсё яму мала,
не спяшайся, мой скоры цягнік,
да білетнае касы вакзала
лёс тваім пасажырам прынік.

Пасажырам транзітным, не болей,
можа, голас далёкі забыць?
Дзверы насцеж у снежнае поле
я паспею і потым адкрыць.

Як выструньвае голас той постаць,
хоць на колах імчы, хоць бягом...
І адмовіцца быццам бы проста,
і ні дня не магу без яго.

* * *

А ты, лісток, зусім як сэрца...
Зялёненькі ды малады,
і днём, і ноччу над азерцам
дрыжыш, нібыта ў халады.

Да халадоў яшчэ далёка,
ды хто што ведае ў жыцці,
быць можа, пад буслінь клёкат
ты ў бездань сінюю зляціш.

І думкі, смешныя, бывала,
ўміг стануць быццам не свае:
куды цябе адкіне хваля,
да берагоў чыіх прыб'е?!

Дрыжы, дрыжы, лісток, ды помні,—
звінела між галін пчала,
будзіў на ранку гул паромны
і калыхаў усплёск вясла.

І вецер шкадаваў шалёпы,
і пыл абмахваў матылёк,
мо ад таго такі зялёны
ты вока радуеш здалёк.

Калі ж сарвацца давядзецца,
адно заўсёды памятай,
што ты, бы ўспуджанае сэрца,
над быстрай хваляй трапятаў...

* * *

У грудзях замірае дыханне,
а на вуснах — экспромтны куплет,
мне прызначыў сягоння спатканне
самы лепшы расійскі паэт.

Прыхарошаны куст адзінокі
за акенцам глядзіцца ў ваду,
я таропка адмерваю крокі:
не пайду, не пайду, не пайду!

І, каб нешта ў настроі зыначыць,
недаростак-вазон паліла...
А паэт мне радком растлумачыць
тое ўсё, з-за чаго не прыйшла.

* * *

Адсмяяўся, адплакаў, атрос
па пялёстку. Застаўся гарлачык
маку спелага ў вэлюме рос
на старой непрыветлівай дачы.

Не чакаецца сёння дажджу,
ні маланкі, ні ветру, ні грому,
а чаму на дарогу гляджу,
не расказвайце, вочы, нікому.

Там вядуць на прагулку дзяцей,
позірк рою дзіцячаму рады,
як далёка туды, карацей —
набалеламу сэрцу да здрады.

Помню, бегла насустрач бягом
і вяла да высокага ганка.
Сустракала, як брата свайго,
а развітвалася, як з каханкам.

Толькі помніць яго папрасіў,
і зарубку зрабіў на штыхеце,
і не стала з хвіліны той сіл
сцерці гэтую памяць аб леце.

Усё бліжэй стаю да рыскі,
якая вынік падвядзе,
і хтось далёкі стане блізкім,
маўляў, быў другам у бядзе.

І не з маёй — з чужое волі —
мае і радасць, і бяда
(на тое прыкладаў даволі)
інакш раскажуцца ў гадах.

Чаканняў. Страт.
Памылак россып,—
развеецца ў часах, як тло,
снягі мае, паводкі, росы
навечна выльюцца ў — было...

Было, і ёсць, і далей будзе —
малыя сцежкі, бальшакі,
скуль па адным сыходзяць людзі
у незваротныя шляхі.

Дзе ўсё зямля сабой залечыць,
дзе возьме завязі расток
з самое долі чалавечай
любові і надзей выток.

* * *

Ужо не трэба шкадаваць
сардэчных слоў, размоў кароткіх.
Замерзла ў Свіслачы вада,
даўно пры сем'ях аднагодкі.

І нехта мой настылы дом
пазваў пакутніцкім астрогам,
а я заўсёды за парогам:
пад кронай ці пад ліхтаром.

А найчасцей іду туды,
дзе ў час начны прахожых мала,
дзе зажурыўся наш Купала
пад снежнем ясна-маладым.

Дзе пад сумётам ліст кляновы
заве з глыбінь зямных траву,
дзе я ва ўладзе той размовы,
што людзі споведдзю завуць.

6 Зак. 3991

Чым не вымервай, як жыццё не рэж,
у ім даволі і вады і хлеба!
Адзіна страшна: выйсці на рубеж,
дзе ўжо анічагусенькі не трэба.

Цяжэе цень мой лёгкі на сцяне,
няўмольнае, гадоў шырэе вусце,
вось ужо і сын не верыць мне,
што дзяцей знаходзяць у капусце...

Дым гаркавы ляжа на палі,
скрые скруху засух, недародаў;
перад сынам — весніх дзён разліў,
прада мною — восеньскія годы.

Не скажу я долі: барані!
Папрашу: пакінь святло ў паглядзе,
каб дажыць мне дні свае ва ўладзе
шчырасці, любові, дабрыні...

ТАМ...

Якой адлегласцю аддалены,
якой імжакаю затканы
мае палескія праталіны,
мае сунічныя паляны?..

З дарогі радуюся дому,
як самым дарагім дарам,
але не меней і другому,—
кароценькаму слоўку — там...

Там скажа дзіўна: «Ў Антаполле!»,
калі ў Антопаль на кірмаш
вязе дзе лесам, а дзе полем
вясёлы бондар свой багаж.

Яшчэ ў павазе там красёнцы,
і хлеб — акрасаю стала;
там вызначаецца па сонцу
сцяжына з лесу да сяла...

Улетку там шукаюць восы
салодкі яблык у лісці;
І нечакана можа ўвосень,
як лёс, сунічнік зацвісці...

Шматлюдны горад мой сталічны,
людзей — мурашак талака,
але адразу па абліччы
заўжды пазнаю земляка.

Прыйшлі глыбокія туманы,
вось-вось і сцюжы загудуць,
а ўсё здаецца,— там паляны
мае сунічныя цвітуць...

ЧЫРВОНАЯ ВІШНЯ

Згібеў Адам. Адгаравала Ева.
Бабулі Марфе сніцца боскі сад...
У кожнага сваё спакусы дрэва,
і свой ва ўсе часы нядрэмны гад.

Не восень гаспадыняю увішнай
ссыпае лісце грыўнямі ў раку...
Усохлая, адно што пазва,— вішня,
як неспакойны сон, на бальшаку.

Але з якою сілаю галінка
да сонца плод свой цягне
                    з-пад лісця,—
заморак, адзінокую крывінку,
бы самы найвялікшы цуд жыцця.

І ў час, калі спакойна спіць малая,
мне ўкрадлівае чуецца:
«Алё-ё...?»
адтуль, дзе вішня пад лістом палае,
дзе ў нізкіх промнях свеціцца галлё.

Вячэрні водбліск для душы не лішні
аднолькава для добрых і для злых...
І лёгка мне здаля сачыць за вішняй,
і страшна ў нейкі момант страціць слых.

ПАД ГРУШАЙ У ЧАС ДАЖДЖУ

Ах, гэта восеньская радасць! —
Нібы зрывае дожджык злосць.
А ты ратуешся парадай:
да лепшага ўсё, што ні ёсць!
Шатром збяднелым груша стыне.
Мой грозны верасень, буянь!
Ты толькі рызыкі падкінеш,
як шторм адчаю ў акіян!
Надрыўна б'ецца пазалота
лісця сырога ля рукі.
Пра што вядзьмараць каля плота
над глебай чорнаю гракі?..
Мне і без іх вядома — восень!
Але не ўсё пайшло агнём...
Сягоння нешта не ўдалося,—
дык трэба жыць наступным днём.
Хай над сваім, жаночым, плачу,
затое ў іншым выйграю,
калі магу чужую ўдачу
прыняць, як лепшую, сваю.
Навее слотны вечар роспач,—
падумаю: не навіна!
Ёсць роспач, значыць, радасць побач,
і хутка з'явіцца яна...

А дождҗык, знай сабе, цярушыць,
шуміць халодны вадаспад.
Бягу. Чаго стаяць пад грушай?
І... наўздагонку — лістапад!..

НА ПЛОШЧЫ ЯКУБА КОЛАСА

...Збіраўся скарб,
струменіўся нясцынна,
Вясёлкавым ірдзеннем мне спяваў.
Якуб Колас

Азорыцца прастуджаная даль
няйначай Вашай думай, дзядзька Колас,
і першы снег растане, нібы жаль,
і птах начны падасць світанку голас...

Я ж пазайздрошчу тым, хто сустракаў
Вас на праспекце ў радасці ці ў скрусе...
І вось праспект прад Вамі,— як рака,
а Вы — ў паглядзе ясным Беларусі.

Збіраўся скарб ад нашае зямлі,
ды ў тую ж найдарожшую скарбонку,—
дзе белакрыла кружаць жураўлі,
дзе спеліць лета арабіны гронку...

Дзе мой зямляк бярозцы тонкай рад,
(і дрэўца не шалохне юнай кронай),
калі прыпыніць мой зямляк пагляд
на несмяротнай скрыпачцы Сымона...

Якім ірдзеннем абазвецца гук,
у песенным народжаны бязмежжы,
што горнецца да Вашых, дзядзька, рук
і ўсплёскам Нёмана, і шумам Белавежы.

ДУМАЮЧЫ ПРА СКАРЫНУ

Шкада, што заўтра тыя крыгі
пакінуць пры паводцы нас,
як поўныя надзеі кнігі,
не ў той напісаныя час...

* * *

Кладзецца першы снег на скроні,
жартуе снежань зноў са мной:
той чалавек мне не староннi,
але... праходзіць стараной.

Не падымаюць поўны келіх
за тупасць гострую сякер,
якія ссеклі ўсё, што мелі,
мы без прыкідкі на цяпер.

А мне гавораць, што часамі
ён з асалодай моцна п'е
за раздарожжа паміж намі,
што размінуцца не дае.

* * *

Таксі праехала, і пырскі
дажджом халодным абдалі,
а чалавек мне вельмі блізкі
зноў адрывае ад зямлі...

На міг узніме пад аблокі,
вачам адкрые далячынь,
і сам акажацца далёкім,
у вышыні той,— ні пры чым.

І на зямлю ізноў апусціць,
дзе лёсы разам праляглі,
і ў вышыні той знаеш,— пуста,
і мала ўжо адной зямлі.

* * *

На вярбе каташок, як вочка
маладой акіянскай нерпы,
асакой прашумела ночка
ля чужога сяла Прыцерпы.
Воды чыстыя абмывалі
беражок у часы прыліву,
і расчэсваў грабеньчык хвалі
прыбярэжных туманаў грыву.
І парыпвалі ціха вербы,
цені сплёўшы ў густую пляму,
ля чужога сяла Прыцерпы
сніла я маладую маму.
Угаворвала цёмную ночку,—
ты мой сон павартуй пад вярбою,—
вышывае мама сарочку,
хай пабудзе яна маладою.
Рукі ў мамы баляць нясцерпна...
І свяціліся доўга ўночы,
ля чужога сяла Прыцерпы
маладыя мамчыны вочы.

* * *

Як мала трэба для паэта,
калі душа яго гарыць,
сягоння нудзіцца паўсветам,
а заўтра светам забаліць.

Ён на адчайным самым зрэзе,
калі жыццё зацягне ў вір,
абдыме позіркам Палессе,
аблашчыць думкаю Сібір.

Успомніць бацькавы калёсы
і снегірынае сіло
і, бласлаўляючы нябёсы,
на тыдзень вырвецца ў сяло.

І недзе там, каля капліцы,
дзе дол не дыхае агнём,
паверыць ён, што не збаіцца
перад сваім апошнім днём.

Ён у траву густую ляжа,
зірне прасветлена наўкол...
І словам самым тым... адкажа
на неўсцішоны горкі боль.

* * *

Прывязацца б душою і целам,
вочы б сінія прагна любіць,
колькі помню сябе — ўсё хацела
я жанчынаю вернаю быць.

Над закрытым стаю чамаданам,—
томік вершаў, сукенка адна,
а здаецца жыццё спакавана,
чамаданчык ніяк не падняць.

Чую, хочацца сэрцу спачыну,
можа, верш свой апошні пішу,
і такія плывуць аблачыны,
нібы ў рай адпускаю душу...

* * *

Па правадах бяжыць нячутна ток.
Слупы, і пыл, і лопух лісцякрылы,
у ім вады халоднай на глыток
для тых, каго дарога прытаміла.

Зглыну, і зноў урэжацца абцас
у грунт, дзе столькі рознага хадзіла,—
дзяўчына з незабудкамі для вас,
і чутка,— што дарэмна вас любіла.

Я на сухі пагорак узыду,
а позірк пільны — незнаёма пудкі,
вунь дом у трох бярэзін на віду,
і тры акны, і ў кожным — незабудкі.

Ваш супакой, пры ім — дзяўчыны цень,
што стаў ужо даўно жаночым ценем,
навошта я ўрываюся ў ваш дзень
тым праміпулым бэзавым імгненнем.

Для адзінокіх душ няма жытла,
любоў для іх — дадатак адзіноты,
як шчыра прагнуць ласкі і цяпла
і як сумуюць пры цяпле тым потым.

Ці помняць тры бярэзіны мяне,
прывыклыя да іншага аблічча? —
вунь цень жаночы бачыцца ў акне,
і голас,— быццам кнігаўка кігіча.

Гарачым смуткам сухавей свістаў,
і кветак тут для вас я не ірвала.
Не адсылала шчырага ліста,
калі прасілі, каб пашкадавала.

Чаму ж збялела тая, што ідзе
насустрач мне, я саступлю дарогу,
я проста — адзінокая ў бядзе,
нязваны госць ля першага ж парогу.

Навошта я? — І праўда,— што я тут? —
заўсёдны сведка смутку і разладу,
хіба ў мяне няма сваіх пакут
наперадзе і непапраўна ззаду?!

Навошта я? Мне трэба даць адказ
той, што стаіць, нібыта пры магіле,—
мы ўсе бяжым адтуль, дзе любяць нас,
вяртаемся туды, дзе нас любілі.

* * *

Як добра, часам, што наўкол
нямыя рэчы,
бязгучны мой пісьмовы стол —
цалую плечы.
Бязгучны шафа, крэслы, столь,
сцяна нямая,
бязгучным стаў былы мой боль,—
і абдымаю.
Не трэба шэпту, не прароч,
ёсць слова злое,
плыве ў люстэрку наша ноч,
яно — нямое.
Плыве, як цень, плячо к плячу,
мацней абдымкі,
і я — губамі падлічу
твае радзімкі.
Маўчы, не трэба пра пасля,
яшчэ — не заўтра,
а гляне коса хтосьці са зла,
скажу — няпраўда!
Няпраўда, ночы не было,
было — нас двое,
а што сказаць інакш магло б,—
усё нямое.

Не пагаворым болей, як раней,—
на ўсё свой час, на ўсё свая прычына,
няхай зычлівай ласкаю кране
вас нейкая далёкая жанчына.

Цяпер ніхто не скажа: вы — мой друг,
і вам не перадасць: яна — хваліла,
адцвіў той шапаткі вясёлы луг,
што некалі ў пісьме вам падарыла.

Цяпер яднае толькі тлумны свет,
трывожныя, пагрозлівыя з'явы...
Які ж адкрыўся дзіўны мне сакрэт,
што ваша — вам: жыццё, надзеі, справы.

Як палюсы, што дзеляцца зямлёй,
жывём, і ўсё падкрэслена няміла,
а гэта проста ласкаю сваёй
да кропкі з вамі я дагаварыла.

Там рос палын густы і горкі,
цяпер там талая вада,
і смех завучаны акцёркі,
і ў доме — чорная нуда...

А я заціснула каменьчык
у кулаку, і, як раней,
іду свавольна на агеньчык,
і думаю: шпурнуць ці не?

І сэрца чуе, што не выйдзе
ніхто на гэты лёгкі стук,
і я дарую, я не ў крыўдзе,
я не хачу ні губ, ні рук.

І прыняла б за ўзнагароду,
каб толькі можна мне было,
за гэта цьмянае святло
аддаць наступныя ўсе годы...

* * *

Ля азерца шапоча аер,
мыюць бераг натомлена хвалі,
столькі дзён, столькі год не твае
губы ночы мае сагравалі.

Тым цяплом, што дагэтуль пячэ,
толькі як бы яно ні смыліла,
я магу без нацяжкі яшчэ
для цябе пасміхацца шчасліва.

Нібы нехта мяне абярог,
нібы ўспомніла доля пра літасць,
і з усіх небяспечных дарог,
непраходная стала адкрытай.

Я прайду.
Я змагу.
Я хачу.
Праз выбоіны, яміны, кручы,
толькі б верыць тваймў мне плячу,
быць слабою цяжэй, чым жывучай.

Можа быць, не ў дакор тым гадам,
што ні ў якіх не знойдуцца спісах,—
што гублялася з лёгкасцю там,
у тваіх адшукаецца рысах.

Час прыйшоў,— і жыццё аддае,
ўсё вяртае, як берагу хвалі...
Столькі дзён, столькі год не твае
губы ночы мае сагравалі.

ЗМЕСТ

Баравікова Р.

Б24 Адгукнуся голасам жалейкі: Вершы.— Мн.: Маст. літ., 1984.— 95 с.

40 к.

Сама назва лірычнай кнігі гаворыць пра яе накіраванасць — «Адгукнуся голасам жалейкі». Душа паэтэсы адгукаецца на покліч Радзімы, прыроды, чалавека блізкага і далёкага, дзіцяці, каханага, на покліч будучыні.

ББК 84 Бел 7

Б $\frac{4702120200-012}{М\ 302(05)-84}$ 46—84

Бел 2

Раиса Андреевна Боровикова

ОТЗОВУСЬ Я ГОЛОСОМ ЖАЛЕЙКИ

Стихи

Минск, издательство «Мастацкая літаратура»

На белорусском языке

Рэдактар *Н. І. Семашкевіч.* Мастак *Ю. М. Цюрын.* Мастацкі рэдактар *А. М. Малышава.* Тэхнічны рэдактар *А. Б. Барадзіна.* Карэктар *Я. Ф. Харко*

ІБ № 1961

Здадзена ў набор 09.08.83. Падп. да друку 30.11.83. АТ 08745. Фармат 75×90¹/₃₂. Папера друк. № 1. Гарнітура звычайная новая. Высокі друк. Ум. друк. арк. 3,75. Ум. фарб.-адб. 3,83. Ул.-выд. арк. 3,98. Тыраж 3500 экз. Зак. 3991. Цана 40 к.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11.

Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкамбінат МВПА імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.

40 к.

«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»